

Sloveso

Slovesa jsou slova, která označují proces, tj. děj (*писать, работать*), stav (*сидеть, находиться*) nebo změnu stavu (*сохнуть*).

Slovesa mají gramatické kategorie osoby, čísla, času, způsobu/наклонение, vidu a slovesného rodu/залог. Ve větě mají převážně funkci přísudku.

Podle schopnosti tvořit **tvary jednotlivých osob** rozlišujeme slovesa:

osobní/**личные**: *читать, строить, писать*

neosobní/**безличные** – mají vedle infinitivu pouze tvar 3. osoby jednotného čísla: *светает, морозит*

Podle **slovesné vazby** dělíme slovesa na:

přechodná/**переходные** – mají předmět v bezpředložkovém 4. pádě: *писать письмо, варить обед, построить дом*

nepřechodná/**непереходные** – bez předmětu nebo s předmětem v jiném než 4. pádě a s předložkou: *заниматься литературой, вернуться в университет, позвонить маме*

Slovesné tvary dělíme na

určité/**определенная форма глагола** – označují osobu, čas a způsob a ve větě jsou vždy přísudkem

neurčité/**неопределенная форма глагола** – nevyjadřují osobu, čas a způsob (infinitiv, příčestí, přechodník)

Rozlišujeme dva slovesné kmeny, od nichž se tvoří pomocí přípon a koncovek různé slovesné tvary.

Kmen přítomný/prézentní – **основа настоящего времени** dostaneme, jestliže od 3. osoby množného čísla odtrhneme koncovku

они пишут – пиш-

они работают – работа-

они кричат – крича-

они строят – строй-

Někdy má kmen přítomný dvě varianty, např. вста-//встава-

Od kmene prézentního se tvoří přítomný čas, rozkazovací způsob, přechodník přítomný a příčestí přítomné (činné i trpné)

Kmen infinitivní dostaneme odtržením přípony infinitivu **-ТЬ, -ТИ**

читать – чита-

строить – строи-

нести – нес-

U sloves na **-ЧЬ** hovoříme o kmeni minulém, který je shodný s tvarem minulého času v mužském rodě jednotného čísla

мочь (он мог) – мог-

печь (он пек) – пек-

Stejně dostaneme kmen minulý u sloves typu

умереть (он умер) – умер-

отпереть (он отпер) – отпер-

исчезнуть (он исчез) – исчез-

Od kmenu infinitivního se tvoří infinitiv, minulý čas, podmínovací způsob, příděství minulé (činné i trpné), přechodník minulý.

Slovesa se pak dělí na produktivní a neproduktivní. Produktivní slovesa je otevřená třída slov, která se stále doplňuje dalšími slovesy podle vzoru produktivních sloves. Kdežto neproduktivní slovesa tvoří zavřenou skupinu slov. Počet takových sloves je omezený, podle jejich vzoru se další slovesa už netvoří.

Určité tvary slovesné

Пřítomný čas se vyjadřuje časovanými slovesnými tvary. V ruštině rozlišujeme dvojí časování.

I. časování

II. časování

Mezi sebou se časování liší:

- koncovkami ve všech osobách kromě 1. osoby jednotného čísla. Pro I. časování je charakteristické **-е-** (ешь, ет, ем...) a **-ут/ют**. Pro II. časování je charakteristické **-и-** a **-ат/ят**
- dochází-li ke změně kmenové souhlásky, pak se v I. časování mění ve všech osobách (*пишу, пишешь...*), s výjimkou typu **пеку, печешь... пекут**. ve II. časování pouze v 1. osobě jednotného čísla: *носить – ношу, носишь...носят*

Poznámky

Při časování zvratných sloves je po samohlásce **-сь** (*учу-сь*), po souhlásce **-ся** (*учишься*)

Koncovky **-у, -ут** v I. časování se užívají po tvrdé souhlásce a po šeplových souhláskách **ж, ш, щ, ч**: *я вяжу, пишу, плачу, ищу*, v ostatních případech jsou koncovky **-ю, -ют**: *я делаю, читают, критикуют*

Ve II. časování se koncovky **-у, -ат** vyskytují po souhláskách **ж, ш, щ, ч**, u sloves se změnou kmenové souhlásky jen v 1. osobě jednotného čísla: *я хожу (они ходят!!!), я ношу (они носят!!!)*. U sloves beze změny kmenové souhlásky v 1. osobě jednotného čísla a v 3. osobě množného čísla: *я кричу – они кричат, я решу – они решат*

Tvary přítomného času u dokonavých sloves mají význam času budoucího: *я спрошу, я скажу, они напишут, он позвонит*